

УДК 347.763:656.2

Сірко Ростислав Богданович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ, ПАСАЖИРІВ, БАГАЖУ ТА ПОШТИ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. Однією з важливих категорій у цивільному законодавстві України є належне правове регулювання перевезень вантажів, багажу, вантажобагажу пасажирів і пошти, на залізничному транспорті, законодавче регулювання порядку укладання та припинення договорів про здійснення перевезень залізничним транспортом, а також регулювання відповідальності сторін за договором перевезення вантажу, пасажирів, багажу та пошти залізничним транспортом.

Взаємовідносини Європейського Союзу та України у сфері транспортної політики, під час інтеграції України до ЄС, у зв'язку з великим зовнішньо-торгівельним оборотом України з країнами ЄС, зумовлює необхідність у створенні чіткого механізму правового регулювання транспортних відносин. Однак, не зважаючи на проведення кодифікації цивільного законодавства України, певні питання та проблеми перевезень на залізничному транспорті в повній мірі не врегульовані, тому практичне вирішення цих питань, які виникають в ході застосування та виконання вимог договорів про здійснення перевезень вантажів, пасажирів, багажу і пошти на залізничному транспорті, стикається з рядом питань щодо регулювання відносини в цій сфері.

Так, на залізниці покладено певні обов'язки і одним з них є забезпечення потреб громадян як України так і інших країн, зокрема країн євросоюзу, у залізничних перевезеннях та безпеки використання залізничного транспорту для здійснення перевезення пасажирів, вантажу, пошти і багажу на залізничному транспорті [1; 10, с. 184].

Стан дослідження теми. Теоретичну основу дослідження склали наукові праці таких правознавців, як Алексєєв С.С., Биков А.Г., Брагінський М.І., Вітрянський В.В., Гуревич Г.С., Дзера О.В., Довгерт А.С., Єгіазаров В.А., Іоффе О.С., Карлов О.О.,

Кейлін А.Д., Ковалевська Н.С., Луць В.В., Маковський О.Л., Медведєв Д.А., Рапопорт Я.І., Рубін А.М., Савічев Г.П., Сафончик О.І., Садіков О.М., Харитонов Є.О., Ходунов М.Є., Цинцадзе Р.Ш., Шварц Х.І., Шевченко Я.М., Шершеневич Г.Ф. та інших.

Метою статті є науковий аналіз цивільного законодавства України щодо перевезень вантажів, пасажирів, багажу та пошти залізничним транспортом на шляху до євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Європейське транспортне право грає надзвичайно важливу роль для вдосконалення Українського транспортного законодавства та встановленню відносин щодо транспортних перевезень. Договірні відносини Української держави з країнами – членами ЄС у транспортній сфері, вимагають адаптації законодавства України до міжнародно-правових актів, які регламентують діяльність у сфері транспортних перевезень, зокрема перевезень пасажирів, вантажу, пошти і багажу залізничним транспортом.

У зарубіжній доктрині країн ЄС, транспортні перевезення сприймаються як сфера сервісу, тобто діяльність щодо надання послуг по перевезенню вантажів та пасажирів транспортом, в тому числі залізничним транспортом. Крім того, транспорт, за сприйняттям країн ЄС, також виступає засобом пересування, що належить фізичним або юридичним особам на праві власності.

Таким чином, транспорт, як різновид сервісу підпадає під дію принципів спільного ринку ЄС, що гарантують свободу діяльності фізичним і юридичним особам на всій території Євросоюзу. При цьому ЄС у сфері транспортної інтеграції визначає загальні правила міждержавних транспортних перевезень, формує умови надання транспортних послуг перевізникам-нерезидентам в країнах ЄС, визначає заходи транспортної безпеки, а також ви-

значає ліцензійний порядок надання транспортних послуг. Вказане і є основою транспортної політики країн ЄС.

Регулювання транспортної політики в ЄС здійснюється договором про функціонування ЄС. У цьому договорі скасовується будь-яка дискримінація щодо порядку транспортних перевезень та встановлення єдиних тарифів на перевезення територією Євросоюзу (п. 1 ст. 95) , звертається особлива увага на ефективність перевезень, дотримання порядку перевезень великих вантажів, на профілактику та зменшення транспортної аварійності, належне забезпечення розгалуженої системи транспортних шляхів, зокрема залізничних сполучень та зменшення шкідливого впливу на зовнішнє середовище (Директива 99/94/ЄС).

Транспортна політика ЄС як і транспортна політика України на шляху до євроінтеграції, базується на принципах гармонізації й лібералізації. За допомогою встановлення єдиних правил діяльності у сфері залізничних перевезень, вносяться відповідні зміни щодо вдосконалення транспортного законодавства країн ЄС та України.

Створення єдиного економічного простору на території країн ЄС передбачає наявність «єдиного» ринку транспортних послуг. Після підписання та вступу у силу єдиного європейського акту, розвиток транспортної політики та лібералізація транспорту проходять більш інтенсивніше. Так, в червні 2001 року під час засідання європейської ради ЄС у Гетеборзі, була прийнята до врахування та реалізації європейська транспортна політика – «Біла книга».

В подальшому, Європейська Комісія внесла зміни до європейської транспортної політики та зробила акцентовану увагу на загальні для всіх країн ЄС підходи і спільний діалог з проблем транспорту та вирішення цих проблем шляхом розвитку галузі, про створили план розвитку, розрахований на виконання до 2020 року . При цьому, Європейська Комісія вперше поставила потреби споживачів у центр своєї стратегії.

В Україні організація перевезень вантажу, пасажирів та багажу встановлюється «Порядком обслуговування громадян залізничним транспортом» [6], а умови цих перевезень – «Правилами перевезень пасажирів» [7]. Наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 р. були затверджені окремі розділи Правил перевезення вантажів, які суворо регламентують ці дії, порядок їх здійснення і наслідки [4].

Таким чином, виконання договору перевезення пасажирів, вантажів, багажу і пошти залізничним транспортом – це регламентований законодавством порядок і процес вчинення учасниками

вказаного договору послідовних та необхідних дій, які були обумовлені у договорі перевезення або транспортній накладній. Згідно з визначенням перевізник не зможе виконати свій обов'язок, що полягає у перевезенні вантажу, якщо відправник вантажу не надасть вантаж для перевезення у визначений строк, передбачений у договорі, а одержувач вантажу, у свою чергу, не зможе його одержати, якщо перевізник не поінформує його про прибуття вантажу. Тому, для відносин договору перевезення вантажу має велике значення вимога його належного виконання.

За договором перевезення залізничним транспортом пасажирів одна сторона (перевізник) приймає на себе зобов'язання щодо перевезення іншої сторони (пасажира) до місця призначення, а в разі наявності багажу, доставити й його до пункту призначення, де зобов'язаний видати його особі, яка має право його одержати. При цьому особа відправник та/або пасажир зобов'язуються сплатити встановлену плату за перевезення та проїзд [12; с. 200]. Договір перевезення залізничним транспортом посвідчується квитком, багажною квитанцією, які надаються пасажирові, та транспортною накладною для перевезення вантажів.

Якщо звернутись до транспортного сектору ЄС то побачимо, що він є частиною спільного міжнародного ринку, який, в рамках транспортної політики ЄС, регулюється встановленими Європейським парламентом та радою, спеціальними нормами. Вказані норми, спільно з положеннями розділу VI частини третьої Договору про функціонування ЄС є джерелами формування у системі права ЄС інституту транспортного права. Однак при цьому, у країнах ЄС поступово знижуються обсяги перевезень залізничним транспортом, у зв'язку з цим в більшості країн ЄС цей сектор є збитковим і фінансується державою.

В цілому регулювання діяльності у галузі залізничного транспорту в Європі визначається нормами традиційних міжнародних договорів (Бернські вантажні конвенції 1966 року (КОТІФ) з Додатковою угодою 1966 року, Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення 1998 року (СМГС) , з подальшим доповненням (МТТ)).

І все ж на ЄС покладається завдання забезпечити дію принципів спільного ринку стосовно залізничного транспорту. ЄС уніфікує моделі управління для єдиної системи залізничного транспорту. Держави – члени ЄС самостійно розвивають мережі залізниць і забезпечують дотримання стандартів безпеки залізничними підприємствами. Під вказаними підприємствами розуміються будь-які підприємства (державні або приватні), які мають ліцензію, видану відповідно законодавства ЄС.

Основною діяльністю таких підприємств є надання послуг щодо транспортування товарів і (або) пасажирів по залізницях. Фундаментальні тенденції розвитку в галузі правового регулювання залізничного сектору в ЄС полягають в усуненні всіх бар'єрів при перевезеннях в межах єдиної території ЄС. Це можливо лише завдяки цілеспрямованій і ефективній політиці Євросоюзу та координації зусиль усіх членів ЄС. Основними напрямками політики ЄС у сфері залізничного транспорту є створення єдиної системи управління залізничними перевезеннями, комунікаційними та інформаційними мережами, загальних методів експлуатації та технічного утримання рухомих складів, уніфікованих тарифів на перевезення тощо.

Згідно «Сценарію залізничного бізнесу 2020 року» з часом ЄС зможе об'єднати 30 країн. При цьому, очікується, що до 2020 року обсяг пасажирських перевезень зросте на 40%, до рівня 7500 мільярдів пасажиро-кілометрів, і на 70% – у сфері вантажних перевезень, досягнувши 6000 мільярдів тонно-кілометрів. Таким чином, у 2020 році обсяг залізничних перевезень в пасажирському повідомленні зросте майже в три рази, а у вантажному повідомленні – більш ніж у три рази, загальна протяжність залізничних ліній досягне до 2020 року 15 тис. км.

Зазначені результати можуть бути досягнуті при виконанні наступних умов:

- 1) перевезення вантажів та пасажирів при мінімальній тривалості;
- 2) збільшення пропускної спроможності залізниць;
- 3) залучення та ефективно використання інвестицій;
- 4) більш висока ступінь безпеки;
- 5) скорочення енергоспоживання;
- 6) інтероперабельність, сутність якої полягає у створенні та забезпеченні умов для експлуатаційної та технічної інтеграції різних залізничних систем ЄС. Першим кроком у цьому напрямку стала реєстрація і введення в дію в грудні 2002 р. Технічних

умов для високошвидкісних поїздів, підготовлених АЕР (Європейською асоціацією з інтероперабельності залізниць);

7) розробка законів, стандартів, правил, спрямованих на створення єдиних документів, що регулюють діяльність залізниць.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що в області залізничного транспорту ЄС уніфікація права проявляється як за допомогою реалізації методу гармонізації, так і шляхом створення уніфікованих норм цивільного права.

Отже, транспортний комплекс – це великий сектор народного господарства, що забезпечує потреби економіки країни та населення у перевезеннях різними видами транспорту, зокрема перевезення залізничним транспортом. Тому вдосконалення внутрішньодержавного, а також міждержавного регулювання діяльності залізничного транспорту – найважливіший напрям проведення економічних реформ.

За законодавством України, договори про перевезення залізничним транспортом належать, за своєю суттю, до консенсуальних договорів, при цьому порядок укладення вказаного договору перевезення має деякі відрізнення за певною специфікою, яка полягає в належності вищевказаних договорів до публічних. Таким чином, залізниця повинна та зобов'язана розпочинати договірні відносини з фізичними або юридичними особами щодо виконання перевезень на загальних умовах однакових для усіх сторін договору перевезення.

Отже, вказані вище зобов'язання організацій на залізничному транспорті мають організаційно-забезпечувальний характер, та регламентуються законодавством [9, с. 305].

Крім того, законом визначені питання щодо організації контролю за перевезеннями залізничним транспортом, які також викладені у Статуті залізниць України [5], та інших підвідомчих актів, які регламентують діяльність залізниць та встановлюють правила поведінки та дій учасників перевезень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 № 273/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 40.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40.
3. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонова. – Х. : Одісей. – 2010.
4. Цивільно-процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-42.
5. Статут залізниць України: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 № 457 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 14.
6. Порядок обслуговування громадян залізничним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1997 № 252 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 12.
7. Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України: Наказ Мінтрансу України від 28.07.1998 № 297 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 40.

8. Брагинский М.И. Витрянский В.В. Договорное право. Книга четвертая. – М. : Статут», – 2004.
9. Булгакова І.В., Клепкова О.В. Транспортне право України: Академічний курс. Підручник. – К. : Видавничий дім «Ін Юре». – 2005.
10. Залесский В.В. Транспортные договоры. Учебно-практическое пособие. – М. : «ЮрИнформцентр», 2001.
11. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності: Навчальний посібник. – К. : «Юрінком Інтер», 2001.
12. Тарасов М.А. Транспортное право. – Ростов наДону, Изд-во Ростовского университета, 1968.

Сірко Ростислав Богданович

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ, ПАСАЖИРІВ ТА БАГАЖУ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В запропонованій статті надається загальна характеристика належного правового регулювання перевезень на залізничному транспорті вантажів, багажу, пасажирів та пошти, яке зумовлено необхідністю створення механізму правового регулювання транспортних відносин з урахуванням взаємовідносин Європейського Союзу та України у сфері транспортної політики, під час інтеграції України до ЄС, у зв'язку з великим зовнішньо-торгівельним оборотом України з країнами ЄС. Визначено, що транспортний сектор ЄС є частиною спільного міжнародного ринку, який, в рамках транспортної політики ЄС, регулюється встановленими Європейським парламентом та радою, спеціальними нормами, які інтегровані у законодавстві України.

Ключові слова: договір перевезення, залізничний транспорт, залізниця, пасажир, вантаж, багаж, пошта

Сирко Ростислав Богданович

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПЕРЕВОЗКИ ГРУЗОВ, ПАССАЖИРОВ И БАГАЖА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫМ ТРАНСПОРТОМ НА ПУТИ К ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

В предложенной статье предоставляется общая характеристика надлежащей правовой регуляции перевозок на железнодорожном транспорте грузов, багажа, пассажиров и почты, которое предопределенно необходимостью создания механизма правовой регуляции транспортных отношений с учетом взаимоотношений Европейского Союза и Украины в сфере транспортной политики, во время интеграции Украины к ЕС, в связи с большим внешним торговым оборотом Украины со странами ЕС. Определенно, что транспортный сектор ЕС является частью общего международного рынка, который, в рамках транспортной политики ЕС, регулируется установленными Европейским парламентом и советом, специальными нормами, которые интегрированы в законодательстве Украины.

Ключевые слова: договор перевозки, железнодорожный транспорт, железная дорога, пассажир, груз, багаж, почта

Sirko Rostyslav Bohdanovych

LEGAL REGULATION OF CARRIAGE OF GOODS, PASSENGERS AND LUGGAGE BY RAILWAY TRANSPORT ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

This article provides general characteristics of an adequate legal regulation of a railway transportation of cargo, luggage, passengers and mail, which is predetermined by the necessity of creation of mechanism of legal regulation of transport relations based on relations of European Union with Ukraine in the field of transport policy during Ukraine's integration to the EU, due to the large external trade turnover of Ukraine with the EU. It is defined that the transport sector of the EU is part of the overall international market, which, in the framework of the transport policy of the EU, is governed by established by the European Parliament and the Council special rules, which are integrated in the legislation of Ukraine.

Key words: contract of carriage, rail transport, railway, passenger, cargo, baggage, mail.